

Železničáři v květnu 1945

Dny osvobození před 30 lety zůstávají střední a starší generaci vryty do paměti snad do konce života. Přesto však není na škodu připomenout si, jak květnové dny roku 1945 probíhaly na železnici.

5. – 10. květen 1945

Úspěch Rudé armády na východě, zvláště obsazení Berlína, i úspěchy armád západních, nezůstaly bez vlivu na poměry v Čechách. I ve Smiřicích bylo zřejmé, že události vrcholí a bylo třeba jen malého popudu, aby vůli lidu a jeho touze po svobodě byl dán průchod. Silná posádka německých žoldnéřů ve Smiřicích s tyranem hejtmanem Langrem, několik německých rodin odstěhovaných na zámku i okolnost, že v blízkých Velichovkách bylo velitelství poslední německé armády v Čechách maršála Schörnera – to vše nutilo ke zvýšené opatrnosti, nemělo-li dojít ještě v poslední chvíli k nerovnému boji a zbytečnému krveprolití.

Popud došel 5. května v 10,30 hodin telefonicky. Byl stručný a jasný: „Sundejte německé nápisy.“ Ač šlo zřejmě o pokyn neúřední, anonymní, byl proveden tak rychle, že netrvalo ani hodinu a na stanici nebylo německého nápisu. A práce železničářů byla pokynem i obyvatelstvu města, to však narazilo na odpor německé posádky a vedlo k zatčení asi sedmi občanů. Z nich byl jeden, železničář Josef Pavlista, zaměstnaný u traťové materiální správy v Hradci Králové, popraven. Odpoledne ve 13,55 hodin byly na telegrafický rozkaz z Hradce Králové vyvěšeny na nádraží a hned na to i ve městě a okolních obcích vlajky. Přál bych všem těm, kteří budou tento zápis číst, aby alespoň jednou v životě prožili ten dojemný okamžik, jaký jsme prožili my, když jsme vztyčovali již dávno tajně připravenou naši československou vlajku. Za slzy se tehdy žádný z nás nestyděl... K večeru vyhlásil hejtman Langr v obci stanné právo.

Neděle 6. května

Na nádraží nic zvláštního. Doprava zastavena. Ve městě propuštěn zbytek zatčených občanů. Současně oznámeno zastřelení Josefa Pavlisty. Jinak nedošlo k žádným incidentům díky stálému nabádání Revolučního národního výboru ke klidu.

Pondělí 7. května

Ve 12,00 hodin přinesl nadporučík Ortskomanda písemný rozkaz Heeresgruppe:

„Nařizuji:

1. Během půldruhé hodiny obnovit všechny německé nápisy na nádražní budově i uvnitř.
2. Okamžité zařízení všeho, čeho je třeba k zahájení a udržení provozu.
3. Písemné hlášení provedeného do 13,30 hodin – jinak trestní řízení podle stanného práva.“

Rozkaz byl proveden. Německé nápisy byly provedeny, provoz byl beztak stále možný. Za zmínku stojí, že se rozkaz nezmiňoval o vyvěšených vlajkách. Ty vlály od soboty 5. května nepřetržitě.

Úterý 8. května

Před sedmou hodinou ranní obsadilo asi 20 vojáků s kulomety, pancéřovými pěstmi nástupiště. Někteří z nich prohlíželi osobní průkazy i zaměstnancům ve službě. Zdálo se, že pracují už spíše na vlastní pěst, bez řádného rozkazu. Tehdy jezdilo už zase několik dělnických vlaků. Tito vojáci odešli asi v půl osmé a po nich přišla další hlídka se třemi kulomety, která obsadila okolní stanice. V 10,00 hodin odešla směrem ke Trotině. Kolem 11 hodiny se trousily další hlídky od Josefova, směřující též ke Trotině. Poslední dva němečtí vojáci prošli stanicí v 11,00 hodin. Ve 14,00 hodin odjela auty ze Smiřic německá posádka. V tyto dny proudily po státní silnici ve dne i v noci směrem k Hradci Králové zbědované kolony vojska promíseného civilními osobami. Ti všichni utíkali před blížící se Rudou armádou.

Středa 9. května

Nic zvláštního. Útěk Němců po státní silnici trvá.

Čtvrtek 10. května

Ráno v 7,30 hodin dojely po státní silnici ke Smiřicím první vojenské jednotky Rudé armády, tolik a tak dlouho očekávané...

Další dojížděly během dne v celých kolonách. Nelze vylíčit radost občanstva, projevovanou v ten krásný slunný den při příchodu našich slovanských bratří Rusů.

Nedodání tři sta tisíc litrů pohonného lihu německé armádě

Koncem dubna 1945 bylo firmě Malburg ve Smiřicích nařízeno odeslati s největším urychlením 10 cisteren pohonného lihu pro říšskou brannou moc do stanice Krásná Líba.

Firma mě o té věci zpravila. Důvěrně mi sdělila, že jde o zásilku pro armádu generála Schörnera, a že by bylo v zájmu naší věci odeslání lihu co možná zdržeti. Slíbil jsem všemožnou pomoc.

Cisterny skutečně v noci z 2. na 3. května 1945 došly a místo do továrny byly na můj příkaz odsunuty hned ráno do Smiřic zastávky a tam deponovány. Týž den dojela do závodu vojenská hlídka, která cisterny měla do Krásné Lípy doprovázeti.

Vojenská skupina řed. Hradec Králové mi dvakrát vyřizovala příkaz státního ministra, aby cisterny byly co nejrychleji vypraveny a přepraveny (doslova: „Pan státní ministr má zvláštní zájem na co nejrychlejší přepravě lihu.“). Podobně bylo naléháno telefonicky přímo z Prahy i na firmu Malburg.

Na veškeré dotazy, ať kohokoliv, odpovídal jsem já i firma, že cisterny pro luh zde dosud nejsou – firma byla o skutečném stavu ovšem důvěrně informována.

Věc byla velmi riskantní, jelikož v kanceláři firmy úřadoval Němec Lenfeld, který o příkazu věděl. O cisternách musel vědět i SS-man Riebel, vrchní správce statků ve Smiřicích, který před dvorem Zderaz stojící cisterny musel též vidět. Bylo by bývalo stačilo, aby se tyto dva domluvili, neb aby hlídka čekající na svých toulkách po Smiřicích cisterny spatřila a věc by byla bývala prozrazena a jistě velmi přísně projednávána. Po cisternách pátrali i němečtí důstojníci německé armády. Nedodání 300 000 litrů lihu nutně potřebovaného k pohonným účelům německé armády mělo jistě podstatný vliv na průběh operací ve dnech květnového převratu.

Opis zápisu bývalého přednosty stanice Smiřice, pana Fr. Jakubského

Opis zápisu provedl: Bohumil Balák, náčelník žel. stanice Smiřice

Malá ohlédnutí

Velká a kulatá výročí se obyčejně vzpomínají dosti honosně a slavnostně. Ne, že by si to nezasloužila, že bych jim to nepřál. Domnívám se však, že do těchto oslav a vzpomenuť patří i místa, věci a osoby, které vešly do historie více méně svou obyčejností než výjimečností. A právě proto, že dějiny a život tvoří z větší části to „obyčejné“ – drobná a neúnavná práce, drobné starosti a radosti, obyčejní a prostí lidé, zašlá, ale pěkná místa a zákoutí, chtěl bych v rámci 700. výročí našeho města připomenout alespoň některé z nich. Ti z mé generace – a ti ještě starší – se jistě rádi ohlédnou se mnou. A těm nejmladším, jestliže to neznají z vyprávění svých rodičů, nechť to poslouží jako pestrá mozaika k dokreslení oficiální historie obce a města.

A začnu rovnou u kostela. Copak se vybaví pamětníkům při slovech starý „Šternberk“? Je to zajiště řečiště a splav na místě dnešního malého stadionu a rozšířené části zámeckého parku. A jak se tam voda mlela, zvláště na jaře nebo po deštích. Jako kluk jsem vždy s respektem pozoroval hru vodních vírů a pěny, která rychle mizela a rozplývala se v ohbí řečiště. Bylo to pěkné, ale i nebezpečné. Proto přišla regulace, dnešní jez a Tyršův most.

A další most a mostek u kostela a před vchodem do městské dvorany. Tudy protékal labský náhon směrem do Ježkovy zahrady a za ní se spojoval s hlavním labským proudem. Po těchto mostech a řečištích nezůstala už dneska ani památka. A přeci! Do bývalého Voženílkova mlýna – dnešní šrotovny – pospíchala voda jako dřív. Ale těch mostků tu bylo ještě víc. Klenuly se přes místní Botič, který protékal směrem od Kršovky, u Rejchrtových tvořil menší rybník a pod hlavní silnicí plynul kolem Vašatových do náhona. To byl úplný ráj pro místní klučí party a příležitost prožít různá nečekaná dobrodružství plavbou po neckách. Ne nadarmo se Smiřicím dostalo přídomku „nad Labem“ a lávka v městském znaku charakterizuje dosud bývalou polohu města. Dnes už Labe teče poslušně kolem v regulovaném korytě a i ten přídomek „nad Labem“ zmizel z úředního názvu. Zůstaňme však ještě chvíli u té vody. Naproti „vodárně“ – dnešnímu to osamělému domku v polích mezi náhonem a Labem, který svůj původní účel již dlouho ztratil, bylo na Labi místo, kde se říkalo „U splávku“. To byl přímo vodní ráj pro plavce i neplavce. V horkých letních dnech putovali téměř všichni vodomilové ze Smiřic – tehdy ještě po polní cestě, která navazovala na dnešní Jiráskovu ulici – do těchto míst, aby v krásné čisté vodě a na slunných stráních trávili chvíle odpočinku. Labe zde bylo přehrazeno asi 1m splavem, u jehož pravé strany bylo vybudováno zařízení pro odtok vody směrem na „vodárnu“, a pak – dnes již zasypaným žlabem přes náhon – do Jordánu. Myslím, že to bylo pro potřebu cukrovaru, ale i ryb – statných kaprů, kteří se líně pohybovali pod příkrovem žabince ve zteplalé vodě Jordánu. A to byl zase ráj pro různé vodní zvířectvo.

Vraťme se ale ještě na chvíli ke „splávku“. Součástí splavu byl i „betónek“, jinak betonový val o rozměrech asi 4 x 3 m do šířky a 1,5 m do výšky, který sloužil jako nedostižné místo pro opalování a vyhřívání. Za parného dne se zahřál do tak vysokých teplot, že při polévání nahradil dnešní saunu. Pod splávkem se vymlela dosti hluboká tůň s víry, ale nic nebezpečného pro plavce. Postupně se hloubka snižovala, až přešla do mělčin s čirým pískem a oblázky, kde se malí naháči pod dozorem rodičů brouzdali a budovali vodní díla. V těchto místech, jak se pamatuji, se koupávali před 2. světovou válkou i moji strýcové – hudebníci Stanislav a Karel. Jednou k nám přijeli dva páni z Prahy s já je hned vedl za strýci právě sem. I když přijeli za vážnějším účelem, neodolali a žbráchali se všichni jako malí kluci. Na druhý den odjeli a já se dozvěděl, že to byl

hudební skladatel Bohuslav Martinů a dirigent České filharmonie V. Talich. Bohuslav prý ten rok spatřil naposledy svou rodnou zem.

Ale i sám náhon, který se u „Skály“ spojoval s mateřským Labem, byl daleko čistší a dalo se v něm koupat a plavat. Za hasičskou zbrojnicí byl brodek a odtud se dalo krásně vyjet k dalším štacím jako byly lávky „U Broučků“, „Pod malbuřinkou“, „Vodárna“ a „Závraťák“. To byl mostek přes náhon kdesi u Zderaze a dodnes nevím přesně, proč se mu tak říkalo. Jestli proto, že byl za vraty zderazského dvora nebo pro divokost vody a vírů, které se pod ním tvořily, a ze kterých šla na člověka závrať.

Karel Novák, Smiřice

Historie HOLOHLAV /20. století/

Když se obec na přelomu století vzchopila a začala s výstavbou, zastihla ji první světová válka, ze které se nevrátilo 18 mužů.

Už při zrodu československého státu se obracela pozornost zemědělců na bývalý císařský velkostatek, jehož polnosti svíraly vesnici ze všech stran a stály jí v cestě hospodářského růstu. Požadavky drobných rolníků při pozemkové reformě nebyly zcela uspokojeny. Státní statek jako nový majitel smiřického panství sledoval jiný záměr a zhostil se parcelace tím, že uvolnil obci jen část pozemků a místo pro novou bytovou výstavbu. Na získané půdě vyrostla čtvrť u státní silnice a Zadní ulice.

V téže době už také vyrůstal pokusný statek pro rolnickou školu ve Smiřicích. Obec se stále rozšiřovala k železniční trati a ke Smiřicím, v roce 1935 se dostavěla škola.

Šest let fašistické okupace prožila obec ve stísněné atmosféře, která byla ještě zesílena přítomností německé posádky, která zabrala budovu školy a z cihelny zřídila muniční skladiště. V posledních týdnech okupace se připojilo několik občanů k partyzánům z Hořicka, pomáhali při odzbrojování Němců a udržovali pořádek mezi uprchlíky ze Slezska. Příchod Sovětské armády změnil život ve vesnici od základu. Sověští vojáci se nakrátko ubytovali ve škole a občané jim připravili upřímné slovanské pohostinství.

Citelným odlivem lidí do pohraničí ubylo v obci mnoho pracovních sil, což pocítil především státní statek. Zprvu nahradili úbytek Němci, později pracovníci slovenské národnosti, z nichž většina žije v Holohlavech trvale.

Státní statek brzy po vzniku Československé republiky byl budován jako pokusný objekt rolnické školy ve Smiřicích. Na půdě, která nenáležela státnímu statku, bylo ustaveno JZD. Přesvědčovací akce mezi rolníky trvala do roku 1957, kdy 46 členů ustavilo družstvo na 180 ha. I když se půdní fond nepodařilo závodu rozšířit, práce se dařila. Bylo vybudováno několik nových objektů, ale

zlepšovací snahy brzdil vysoký věk družstevníků a obtíže se získáváním dorostu. Ekonomové radili sloučit družstvo se státním statkem, což se také stalo.

Kulturní život Holohlav

Před rokem 1600 stálo v obci učiliště pro celé okolí. Roku 1573 byla vystavena nadační listina, ve které se mluví o výstavbě školy pobožené tábory. První školní zápisy jsou z roku 1769. Škola plnila funkci obvodové školy až do výstavby školní budovy ve Smiřicích a Černožicích. Od roku 1790 byla trojtřídní, později dvoj- a jednotřídní. Dnešní školní budova byla otevřena v roce 1935. Společně s nově upraveným parkem je ozdobou obce. Po své nové úpravě slouží školní park k rekreaci dětí i občanů. Od roku 1955 je v budově i mateřská škola. Občané na tomto místě obce – především v parku – odpracovali mnoho brigádnických hodin, většinou zdarma. Odměnou jim je příjemné prostředí, které slouží nejen k odpočinku, ale i k oslavám. Dobrou tradici mají Dětské dny.

Významnou politickou i kulturní silou v obci je KSČ. Stále – i po sloučení se Smiřicemi – pracuje Český svaz žen, SRPŠ, loutkáři, zahrádkáři a tělovýchova.

Kulturně historickou památkou v Holohlavech je kostel sv. Jana Křtitele, původně gotický, který byl v roce 1584 přestavěn. Při kostelu se zachovalo i několik náhrobků z 18. a počátku 19. století. Pozdně barokní budova děkanství byla postavena okolo roku 1770.

V posledních letech se vzhled obce velice změnil k lepšimu. Péčí národního výboru byly vybudovány bezprašné vozovky a dlážděné chodníky, do celé vesnice je zaváděn vodovod a kanalizace. Před několika lety byla postavena nová samoobsluha, která se stává s hezkým prostředím parku centrem obce. Zásahu o zvelebení obce má hlavně národní výbor, který zajišťoval hmotné náklady na tyto úpravy, ale také mnoho holohlavských občanů, kteří svými pracovními závazky pomohli a pomáhají všechny plánované akce plnit.

Z historických materiálů vybrala

Libuše Štrumhausová, učitelka ZDŠ

Žájmová činnost žáků při ŽDŠ Smiřice

V pionýrské skupině SSM „Anežky Malé“ pracuje 70 starších pionýrů, 109 mladších a 38 jisker. Pionýři pracují v 11 oddílech. Hlavním vedoucím je s. J. Michálek. Ostatní vedoucí oddílů:

s. J. Rejzková
M. Vašátková
M. Teichmanová
V. Špryňarová
J. Svobodová
J. Pourová
Z. Melgrová
S. Göbelová
A. Mlejnková
V. Kostková
E. Prokešová
J. Duchoslavová
H. Matějková

Většina vedoucích je z řad učitelů, proto by bylo třeba, aby se hlásili dobrovolně rodiče či jiní pracovníci, kteří by byli ochotní spolupracovat s vedením PO i s pionýry. Je to práce zajímavá a velmi prospěšná.

Pionýrská skupina „Anežky Malé“ připravuje pro rok 1975 tyto akce:

leden:	pionýrský karneval
únor:	den Lidových milicí
březen:	oslava MDŽ, Den učitelů, výtvarná soutěž na téma „Děti, mír a umění“, místní kolo v orientačním běhu
duben:	týden čs. pionýra, účast na okresním kole orientačního běhu a běhu Mladé fronty
květen:	oslavy 30. výročí osvobození, účast na okresním kole Závodu míru pionýrů, pionýrská stezka odvahy
červen:	hodnocení výsledků Expedice 30
říjen:	volební shromáždění PS, výroční schůze Klubu přátel PO SSM
listopad:	den přátelství a soutěž „Co víš o SSSR“

Pionýrská skupina na skupinovém shromáždění 4. 12. 1974 vyhlásila závazek k 30. výročí osvobození Sovětskou armádou:

- 1) Úspěšně splnit podmínky „Expedice 30“.
- 2) Po oddílech navštívit tematické výstavy a památná místa při osvobození Československa Rudou armádou v okrese.

- 3) Pomoc při zabezpečování důstojného průběhu oslav 30 let osvobození, 700 let Smiřic a Holohlav a 80 let školy.
- 4) Uspořádat besedu se zasloužilými členy LM.
- 5) Zhotovit přání k MDŽ a ke Dni učitelů.
- 6) Sebrat 3000 kg odpadových surovin.
- 7) Pomoc při jarním a podzimním úklidu města – 400 hodin.
- 8) Uspořádat besedu s kronikářem města se s. Zahálkou o hrdinném boji A. Malé v době okupace.
- 9) Předat 15 dřevěných autíček, výrobků naší dílny, mateřské škole a jeslím.

Doufám, že se ctí závazek splníme a se všemi úkoly se čestně vyrovnáme.

V tomto roce opět zahájil činnost Klub ruského jazyka pod vedením s. učitele Krumlové a Duchoslavové.

Dne 12. 10. 1974 se konala beseda „O Sibiři“ se s. redaktorem Tušlem. Zajímavou besedu vyslechlo celkem 37 žáků.

V Měsíci československo-sovětského přátelství proběhla na naší škole soutěž „Puškinův památník“ na počest tohoto největšího ruského básníka. Žáci soutěžili v písničkách a básních ruských i sovětských autorů. Třídního kola se zúčastnilo 182 žáků, školního kola 19 jednotlivců, 1 kolektiv 5členný – zpěv.

Soutěžilo se ve dvou kategoriích:

1. kategorie 6. – 7. třída:	1. K. Jonešová
2. A. Dušková – 7. A
3. J. Čeněk - 6. A
2. kategorie 8. – 9. třída: O 1. místo se dělí: E. Bráková – 9. A a L. Kotězová – 9. B	3. J. Ďoubalová - 9. A

Do okresního kola, které se konalo 27. listopadu 1974, postupovala Eva Bráková.

Odbočka SČSP uskutečnila pro Klub ruského jazyka tři filmová představení:

- 27. 11. 1974 – „Poslední hajduk“ – 137 dětí
- 11. 12. 1974 – „Říkali mu Ledňáček“ – 120 dětí
- 15. 1. 1975 – „Hořící sníh“

V únoru se uskuteční filmové představení „Robinson Crusoe“. Všechny akce jsou dětmi hojně navštěvovány. Další z akcí budou zaměřeny k 30. výročí osvobození ČSSR Rudou armádou podle předem stanoveného plánu.

Pěvecký kroužek pracuje již čtvrtým rokem, ale členové se stále mění odchodem žáků z 9. tříd.

V tomto školním roce má pěvecký sbor 46 členů, žáků 3. – 9. tříd. V uplynulém roce se sbor umístil na 1. místě v okrese a získal stříbrnou ratolest v krajském kole dětských sborů. Ve školním roce 1974–75 měl pěvecký kroužek již 6 veřejných vystoupení: pro MěstNV, SRPŠ, shromáždění školy a pionýrské shromáždění. V současné době se připravuje na oslavy 30. výročí osvobození a 700. výročí založení Smiřic a Holohlav. Nacvičuje písně lidové, budovatelské, revoluční i současné. Za přispění MěstNV a SRPŠ se připravuje pro sbor jednotné oblečení.

Do TJ Sokol chodí cvičit:

21 nejmladších žákyň (1. – 2. třída) – cvičitel: Mádlová, Mayböhmová

12 mladších žákyň (3. – 5. třída) – cvičitel: Hájková

11 starších žákyň (6. – 9. třída) – cvičitel: Freiová, Špryňarová

17 nejmladších žáků (1. – 2. třída) – cvičitel: Brentnerová

9 mladších žáků (3. – 5. třída) – cvičitel: Hradecký, Košek

Oddíl „Pobyt v přírodě“ navštěvuje 19 členů – cvičitel: Krumlová

Získávání cvičitelů a cvičitelek je velkým problémem.

Regionálně historický kroužek, který vede s. Štrumhausová, pracuje již třetím rokem. Je v něm přihlášeno 10 členů. Každý rok má skupina jiné zaměření: např. seznamuje se s historií města Smiřic, s památnými budovami a závody. V letošním významném roce jsou děti podrobně obeznámeny se životem Anežky Malé. Nyní má kroužek na programu životní osudy Antonína Seligera a besedu o tom, jak probíhaly ve Smiřicích poslední dny před osvobozením. Na tuto besedu bude také pozván kronikář města s. Petr Zahálka.

V loutkářském kroužku za vedení s. Zahálky pracují mladší žáci, kteří již nyní se učí pohybovat s loutkami.

Věra Špryňarová, učitelka ZDŠ Smiřice